

Til Instituttledermøte
Fra seksjonssjef for studier
Notatdato:
Møtedato: 15. mai 2024
Sakstype: D-sak
Saksbehandlere: Stig Mikalsen

Universell utforming av undervisningsmateriale ved HF

Universell utforming (UU) av undervisningsmateriale bygger på tanken om at utdanning skal være tilgjengelige for alle, uavhengig funksjonsevne eller andre utfordringer. UU vil bedre undervisningskvaliteten, bidra til et mer inkluderende læringsmiljø og er dessuten lovpålagt fra 1. februar 2023.

HF har et stort etterslep og en lang vei å gå for å nå et mål om UU av alt undervisningsmateriale. Det fordrer at ansatte innarbeider nye rutiner og vaner for utarbeiding av digitalt materiale. Vi må være innstilt på at dette vil være krevende og fordre eierskap hos ledelsen på alle nivåer, kommunikasjon, motivasjon, tilstrekkelig støtte og tid.

Fakultetets holdning er at det virker formålstjenlig å innføre kravene til UU gradvis, med stegvise mål og milepæler. Underviserne må informeres om formålet med UU, positive pedagogiske gevinster og gis kompetanseheving og et godt støttetilbud. Kommunikasjonsseksjonen vil bistå med en brukerorientert kommunikasjonsplan.

En tiltaksplan (vedlegg) skisserer hva som videre kan gjøres på fakultet og institutt for å tilrettelegge for og imøtekomme kravene til universell utforming (UU). Det pekes på behovet for en serie nye tiltak, der opprydding i gammelt materiale, økt bevissthet og kompetanse på UU av nytt materiale må adresseres helt ned på undervisernivå, og følges opp på institutt. Hensyn til motivasjon og fornuftig tidsbruk må også ivaretas.

Tiltaksplanen er laget for å sikre at nødvendige støttetjenester er på plass og at alle ansatte får den nødvendige informasjonen og hjelpen de trenger for å komme i gang med en systematisk og konsistent UU. Det foreslås en rekke nye tiltak innenfor fire hovedområder:

- Informasjon og bevisstgjøring om UU
- En realistisk plan for innføring av kravene til UU
- Kompetanseheving
- Lokale tiltak i form av arbeidsstuer, erfaringsdeling og innføringen av en administrativ oppfølgingsrutine.

I tillegg kommer to tiltak i form av

- Bruk av studentassistenter for utforming av materiale
- Eget informasjonsskriv om pensum, Leganto og pdf-er.

Fakultetet har tidligere (2023) søkt om midler fra HKDir for å hjelpe til med UU i en overgangsperiode. Søknaden ble avslått. Etter tilbakemelding fra HKDir er det nå tatt sikte på å innføre UU innenfor bestående driftsorganisasjon og allerede iverksatte prosjekter (HF digital, utdanningssatsingen), og uten bruk av nye insentiver.

Bakgrunn: Universell utforming ved UiO og HF

Arbeidet med universell utforming (UU) av nettløsningene ved UiO har pågått noen år, og det er nedlagt et vesentlig stykke arbeid med å tilrettelegge de tekniske plattformene og sørge for at innhold publisert på disse tilfredsstiller lovens krav ifølge [Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonssteknologiske \(IKT\)-løsninger \(«ikt-forskriften»\)](#). Kravene gjelder fra 1. februar 2023.

Det synes å ha etablert seg en arbeidsdeling ved UiO, ved at kommunikasjonsavdelingen fokuserer på nettpublisering og bruk av Vortex, mens [Nettverk for universell utforming](#) fokuserer på studietjenestene, herunder Canvas og teksting av audio og video, og i noe grad utformingen av materiale ved hjelp av verktøy for tekstbehandling (Word), presentasjonsverktøy (PowerPoint) pdf-dokumentbehandling (Acrobat Pro) og annet. Nettverket eies av UiO:IT, mens deltakere er (per april 2024) HF, SV, UV, LINK og SADM.

Frem til nå har eksamen og bruk av Inspira vært håndtert av et eget nettverk (eksamensnettverket), men det er nylig forsøkt noe mer samordning av dette arbeidet ved HF. Generelt er oppfølging ift. Inspira/eksamen noe som innarbeides i de bestående rutinene i regi av eksamenskontoret.

Det er også en vertikal arbeidsdeling ved UiO. Det er sentraladministrasjonen og UiO:IT som etablerer og dokumenterer tekniske løsninger, informerer, står for kurs og opplæring, tolker lover og forskrifter, mottar UUtilsyn, og så videre. Fakultetet deltar i UU-nettverket, og etablerer lokale tjenester og tilbud som et supplement til de sentrale tiltakene.

Publisister og undervisere er stort sett ansatt på instituttene. Erfaringer så langt peker på at de også bør følges tettere opp på instituttene, gjerne under en fakultær paraply som igjen må befinne seg under den sentrale organiseringen.

For UU av undervisningsmateriale har UiO og HF en lang vei å gå. Rapportene fra Ally (et UU-verktøy integrert i Canvas) gir UiO en UU-score på rundt 63 %, et tall som har vært ganske stabilt siden våren 2023. Innføringen av Ally (våren 2023) har ikke ført til vesentlige forbedringer.

For HF's del er tallene:

	2023 Vår	2023 Høst	2024 Vår (per april)
Antall rom	579	622	591
Tilgjengelighetsresultat totalt	62,7 %	63,6 %	64,2 %
WYSIWYG	99,6 %	98,9 %	98,8 %
Filer	42,8 %	42,3 %	46,2 %
Antall problemer	51 196	49 120	47 519

Tabell 1.

WYSIWYG vil si innhold opprettet i Canvas (sider, oppgaver, kunngjøringer og diskusjoner).

Filer vil si opplastede filer (pdf, pptx, docs, jpg, etc.).

Antall problemer vil si en sum av alle problemer som er fanget opp av Ally; bilde mangler alt-tekst, pdf er ikke OCR-behandlet, tekst har mangelfull kontrast, osv. Ally opererer med 30 ulike kategorier problemer.

Rapportene peker ut opplastede filer som hovedutfordringen med UU av undervisningsmateriale. (Merk at Ally ikke søker etter feil med teksting og synstolking av video eller audio, og at feil med innhold opprettet i Canvas er noe underrapportert. Samtidig er enkelte andre feil som Ally rapporterer om overrapportert. Tallene er derfor bare en indikator).

Rapportene indikerer også at det kreves iverksatt noen nye tiltak for å gjøre undervisningsmaterialet mer tilgjengelig. Arbeidet frem til nå har ikke hatt tilstrekkelig effekt. UUtilsynet kan også komme besøk allerede i 2024, og har da mandat til å pålegge retting og om nødvendig utstede dagbøter.

Hva er kravene?

For UiO gis kravene til universell utforming av [ikt-forskriften](#) og [UUtilsynets tolkning av denne](#). UiO oppdaterer for tiden sin [egen side med lovkravene og UiOs tolkning](#).

Kravene (i kortversjon) er at alt publisert innhold på nettsteder og applikasjoner rettet mot brukere i Norge skal være universelt utformet, det vil si kunne benyttes av «flest mulig». [FNs konvensjon](#) sier at innholdet skal kunne “brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing”. De nye kravene gjelder fra 1. februar 2023. Eksempler på nettsteder er Vortex (intranett, ekstranett), Canvas og Inspira.

Det spiller ingen rolle om innholdet er åpent eller bak innlogging. Det avgjørende er at den potensielle brukergruppen (for eksempel studenter) er en større, ikke-avgrenset gruppe, og at gruppen har lesetilgang

til innholdet. Dermed gjelder kravene også for tidligere Canvas-rom (Canvas-rom stenges automatisk for skrivegang etter hvert semester, men forblir publiserte rom med lesetilgang i fem år).

Det finnes noen unntak definert i forskriften. Eksempler er: a) dokumenter som ikke er HTML som er publisert før 1. februar 2022. b) Kart og karttjenester. c) Nettsteder som ikke er oppdatert med nytt innhold eller redigert etter 1. februar 2022, for eksempel (sannsynligvis) gamle Canvas-rom fra før denne datoen. d) Løsninger som kun brukes av ansatte til å utføre arbeid.

Nye tiltak

I den nye tiltaksplanen foreslås en rekke nye tiltak innenfor fire hovedområder:

- Informasjon og bevisstgjøring om UU
- En realistisk plan for innføring av kravene til UU
- Kompetanseheving
- Lokale tiltak i form av arbeidsstuer, erfaringsdeling og innføringen av en administrativ oppfølgingsrutine.

I tillegg kommer to tiltak i form av

- Bruk av studentassistenter for utforming av materiale
- Eget informasjonsskriv om pensum, Leganto og pdf-er.

Fra før er det innført en rekke tiltak både sentralt og på fakultet (se tiltaksplanen). Instituttene er også opptatt av dette og så vidt i gang med lokale tiltak, men foreløpig ikke i en planmessig og systematisk form. Fakultetet har lovet å forsøke å lage en «mal» for hvordan instituttene bedre kan følge opp UU lokalt. Malen vil kunne bestå av de tiltakene som involverer instituttene.

Spørsmål til instituttlederne og undervisningslederne:

- Har instituttlederne og undervisningslederne innspill til tiltaksplanen?
- Har instituttlederne og undervisningslederne innspill til [fordelingen av roller og ansvar ved HF](#)?

Vedlegg: Forslag til tiltaksplan for universell utforming av undervisningsmateriale